

QL
461
.R873
ENT

Kot. 10 fuzet 5
1903: maj.

1705. May.

3 9066 01427 0441

QL
461
R873
ENT

Ent. Soc. Wash.

X. kötet.

1903. május

5. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

különös tekintettel a hasznos és kártékony rovarokra

—*—

DR. BEDŐ ALBERT   BIRÓ LALOS   DR. CHYZER KORNÉL
DR. ENTZ GÉZA   MOCSÁRY SÁNDOR.

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTIK

A. AIGNER LAJOS ÉS CSIKI ERNŐ.

BUDAPEST, 1903.

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA

IV., MOLNÁR-UTCA 24.

Megjelenik minden hónap első napján, július és augusztus havak kivételével
Előfizetési ára egész évre 8 kor.

Tartalom

Haberhauer József Irta <i>A. Aigner Lajos.</i>	89
A magyar lepke-fauna bővülése A molypillék II. Irta <i>Dr. Uhryk Nándor.</i>	93
Kirándulás Abauj-Torna megyébe. Irta <i>A. Aigner Lajos.</i>	97
Magyarország Cerambycidai. II. Irta <i>Csiki Ernő.</i>	100
<i>Különfélék :</i>	
Mérges hernyószőrökről.	106
A házi méh bécsatornájáról.	106
Az Acherentia Atropos tenyésztése petéből. Irta <i>A.</i>	107
A hangyák nem bírnak intelligenciával.	108
<i>Irodalom :</i>	
Attems, Dr. C. Gr., Müller J., Ganglbauer L. és Daniel K. dr. közleményeinek ismertetése. Irta <i>Csiki Ernő.</i>	106

A kir. magy. Természettudományi Társulat állattani szakosztálya minden hónap első péntekén (VIII., Eszterházy-utca 16.) ülést tart. Vendégeket szívesen lát.

A budapesti entomologusok minden pénteken este a Muhr-féle vendéglőben (Kérepesi-út 44.) találkoznak.

Kedvezmény.

Az 1897., 1898., 1899., 1900., 1901. és 1902-iki teljes évfolyammal még szolgálhatunk. Új előfizetők fele áron kaphatják. Az előbbi kötetekből csak egyes példány áll rendelkezésre; ezek következő áron kaphatók: I kötet 10 kor., II. kötet 6 kor., Az I. és III. kötetet készpénzben visszaváltjuk.

Az előfizetési összegek kiadóhivatalunkhoz (IV, Molnár-utca 24.) címzendők.

Coleoptera-duplumaimat leginkább Székesfehérvár környékéről, óhajtanám más bogarakra elcserélni. Szíves ajánlatokat kérek.

Székesfehérvár.

Chinorányi Ede,
cist. főgymn. tanár.

Haberhauer József.

Írta: *A. Aigner Lajos.*

Elköltözött az élők sorából egyik tipikus alakja ama régi gyűjtőknek, kik kizárólagosan a rovarászatnak és a rovarászatból éltek; egyike azoknak a férfiaknak, kik a Balkán félsziget és Ázsia gazdag rovarfaunájának felkutatásában nagy érdemeket szereztek.

Haberhauer József.

Nem volt született magyar, de a vérkeresztség hazánk fiává avatta. Haberhauer József született 1828. febr. 2-án Rothmuhlban, Morvaországban. Eletpályául a mészáros mesterséget választotta. Hogy azonban a katonáskodást kikerülje, Magyarországra szökött s a fővárosban csakhamar alkalmazást is nyert. De cseberből vederbe esett: amitől menekült, önként kereste fel. A magyarok ügyét ugyanis a magáévá téve, 1848-ban beállt Károlyi-huszárnak,

végig küzdötte a függetlenségi harcot, de a komáromi csatában megsebesülván, kórházba jutott, a honnan kikerülván, résztvett a fegyverletétben is.

Budapestre visszatérve, 1851-ben nőül vette a hírneves lepkesz, id. Kindermann Albert leányát, Ludmillát, ki maga is szenvedélyes rovarász volt s így könnyen rávette férjét, hogy mesterségével hagyjon fel és a rovargyűjtésre és kereskedésre adja magát. Együtt gyűjtöttek tehát, eleinte a főváros környékén, 1853–54-ben Mehádia környékén, 1855-ben Monor, Pilis, Irsa és Peszér tájékán és 1856-ban Mohácson, majd Pécsen telepedtek meg s itt 1858-ban felfedezték a *Cucullia formosát*.

Ekkor azonban nagyobb utazásokra határozták el magukat, igyekezvén az 1860-ban elhunyt testvér, illetve sógor, ifj. Kindermann Albert nyomdokiba lépni, a ki úgyszólván egész életét rovarkutató utazásokkal töltötte el.

Első útjuk a Balkánba vezetett. Szlivnón, a Balkán-hegység déli oldalán az eredmény igen kielégítő volt, de lázba esvén, kénytelenek voltak Várnára menni, a hol a telet betegen töltötték. Mindazonáltal 1862. tavaszán ismét Szlivnóra mentek s innen elrándultak a havasokra is, a hol sikerült néhány új fajt felfedezniök.

Ez még nagyobb útra ösztönözte őket s a következő évben a Kaukázusba mentek, és nevezetesen Mingreliában és Gruziában, Kutaisz és Abaszturnan vidékén gyűjtöttek, 1864-ben pedig Achalzihnál, 1865-ben az elisabethpoli hegységben és 1866-ban Hankyndan-Szusánánál, a hol Haberhauerné április 13-án az utazási fáradalmak következtében elhunyt. Benne férje elvesztette szakszerűen képzett útítársát is, a kiről a *Neptis Lucilla* szép fajváltozatát *Ludmillának* nevezték el.

Ez a veszteség igen lesújtotta Haberhauert, de útjáról le nem térítette. 1867-ben Perzsiában, a következő évben pedig ismét a Transkaukázusban látjuk őt, nevezetesen a Gokcsaj tónál és Elisabethpolnál búvárkodott, de onnan visszatért Pécsre, hogy egyetlen fiát viszontlássá.

A vándoröszön azonban csakhamar ismét erőt vett rajta. 1869-ben, fiát magával vivén, újra Perzsia felé vette útját, nevezetesen május 5-én Asztrabadba érkezett, majd június vége felé a 10,000 lábnyi Lendakúr hegységbe ment, s a 8,000 lábnyi magasan fekvő Hadzsiabad nevű falucskában, melyben csak nyáron laknak pásztorok, állapotodott meg s innen elrándult Tas- és Rátkánig. Itt az eredmény, daczára a havasok kopársága, a növényzet szegénysége s a zord időjárásnak, kielégítő volt, mindazonáltal

a rákövetkező évben a Kaukázuson át az Uralba utazott, s itt Guberlinszk, Szpaszk, Petrovszk és Orenburg vidékén gyűjtött. Őszkor azonban Pécsre vitte fiát, hogy ott mesterséget tanuljon, maga pedig visszament a keletre s 1871-ben eleinte Örményországban, Achalzich tájékán, majd Gruzziában kutatott, még pedig kitűnő eredménnyel. Az ez alkalommal felfedezett új lepkefajokat Emich Gusztáv írta le. Haberhauer eddigi s ezután való utazásait nagyobb gyűjtők vagy rovarkereskedők megbízásából tette meg, úgy, hogy azok átvették egész évi zsákmányát megállapodás szerint s megfelelő előleget adtak az útra. Eddig Lederer Gyula bécsi lepkésszel állt ily viszonyban.

1872-ben a Kaukázusból átment a Taurusz hegységbe, a hol bő zsákmányra tett szert s érdekes szép lepkefajokat is fedezett fel. Csekélyebb szerencsével gyűjtött 1873-ban a Balkán hegységben s ennél fogva a következő évben újra a Tauruszt kereste fel: az 1875-iki nyarat azonban Szlivnóban töltvén, őszkor hazatért Pécsre. De otthon nem volt maradása. Egy évi pihenő után Staudinger drezdai rovarkereskedő megbízásából Szibériába utazott, még pedig 21 éves fia kíséretében. Harmadfélhavi fáradságos utazás után 1877-ben májusban a Zajszan tóhoz érkeztek, 50 versztynyire a khinai határtól, s innen, vajamint a Tarbagataj-hegységben, a hol utóbb kirgizeknél tartózkodtak, a szélrózsa minden irányában kirándultak. A telet Kenderlik kozák falu környékén, vadászszákmányuk (193 fajtához tartozó 433 állatbőr) azonban Drezda felé való útjában elveszett.

A következő év tavaszán a dzsungáriai Ala-Tau hegységbe mentek s itt Lepszinszk kozák faluban a Balkas-tóba szakadó Lepsza folyó erdős völgyében a 7—8000 lábnyi magas Ala-Tau hegység tövében állapodtak meg. Itt is, mint az előző évben igen érdekes állatokat, többi közt néhány új lepkéfajt is gyűjtöttek, s őszkor haza jöttek Pécsre, erőf gyűjtendő újabb nagy vállalkozáshoz.

Az 1880. év elején ugyanis útra keltek a Taurusz felé, s itt főleg a Karli-Boghasz hegyen gyűjtöttek, majd Turkesztánba hatoltak és Fergana tartományában, az Alai hegységben, vajamint 1881-ben Szamarkandban huzamosabb ideig tartózkodtak. Itt az apa hővakságot kapott, de hazajövén Pécsen kigyógyították. Fia Bokharában hagyta azzal a megbízással, hogy gyűjtő utat tegyen Tibetbe; ámde a fiatal ember a gyűjtés eredményét egyenesen eladta Staudingernek. Minthogy már azelőtt is kijátszotta az apját, za most végkép szakított vele.

A fia pedig eleinte Szamarkandban, utóbb a keleti szibériai Vladivosztokban telepedett le, a gyűjtést saját szakálára folytatja s a gyűjtött tárgyakat angol és németországi kereskedőknek szállítja.

Szeme világát visszanyerve, Haberhauer 1884-ben újra Turkesztanba utazott s onnan a következő évben a Kaukaszusba ment. A sok utazás és nélkülözés aláásta egészségét, és minthogy a kaukázusi lúgfürdők nem segítettek rajta, hazatért Pécsre s itt egy évig gyógyította magát. Egészsége helyre állt ugyan, de utóvégre is belátta, hogy öregedő teste a civilizálatlan országokban való fáradságos utazást már nem igen bírja ki. Ennélfogva 1889-ben második nejével és ettől született leányával állandóan letelepedett a Balkánnak faunisztikus tekintetben leggazdagabb tájékán, Szlivnóban, Bulgáriában, melynek vidékét attól fogva szakadatlanul kutatta, még pedig szép eredménnyel, mert nemcsak hogy több oly lepkefajta akadt, melyek addig csupán Szibéria vagy Oroszország déli részéből voltak ismereteseek, minők pl. *Pieris chlorodice*, *Agrotis flavina*, *Hadena eriopoda*, *Catocala lupina*, hanem új fajokat is fedezett fel.

Egyéb útjaiban tett számos felfedezései közül a legnevezetesebbek *Brahmea Ledereri*, *Plusia Emichi*, *Abraxas lassulata*, *Dasycephala modesta*, *Taeniocampa vorida*, *Cucullia celsiae*.

Az 1896. évben felkereste őt Dr. Rebel H. bécsi lepkész és néhány hétig nála is lakott Szlivnóban, a honnan együtt kirándulásokat tettek keleti Ruméliában; az elért kedvező eredmény főleg Haberhauer sokévi tapasztalatának volt köszönhető. Három évvel azután a Kelet természetrajzi átkutatására alakult társaság támogatásával bejárta a Rilo hegységet, de az eredmény a kedvezőtlen időjárás és Haberhauernek előhatalt koránál fogva nem felelt meg a várakozásnak.

Harmadéve egyik kirándulásán kitörte a lábát. Ettől a balasztól fogva folyton hanyatlott egészsége és 1902. szeptember 6-án véget vetett a halál hányatott és munkás életének. Tetőtől talpig becsületes ember és ernyedetlen buzgalmú rovarász szállt benne sírba. Számos új lepkefajt neveztek el az ő tiszteletére s ezek a tudományban fenn fogják tartani emlékét.

A magyar lepke-fauna bővülése.

A molypillék.

Irta: Dr. Uhryk Nándor.

II.

Dalmát Microlepidopterák

Crambus dalmatinellus Hmps. Csak Dalmáciából: — *languidellus* Z. délkrajnai alpok; — *monotaeniellus* v. *vectifer* Z. Sicilia.

Platytes (*Crambus*) *carectellus* Z. Bilbao, Déli Franciaország, Sicilia, Sardinia, Sarepta, Syria.

Ancylolomia pectinatella Z. Déli Olaszország, Lydia, Syria, *Epidauria transversariella* Z. Armenia; — *strigosa* Stgr. Pontus, Syria, Amur; — *judicella* Zk. Csak Dalmácia.

Hypsotropa vulneratella Z. Sicilia, Sardinia, Syria.

Homoeosoma subalbatella Mn. Bithynia, Lydia, Taurus, Maracandia.

Ephestia inductella Stg. Pontus (Bécs?) — *infumatella* Rag. Andalusia, Sarepta; — *vapidella* Mn. Sicilia, Sardinia, Pontus.

Lydia lulisignella Mn. Macedónia, Görögorsz.

Metallosticha nigrocyanella Const. Délnyugoti Franciaország, Sardinia, Syria.

Euzophera bigella Z. Alsó-Ausztria, Déli Tirol, Bilbao, Olasz- és Franciaország, Kis-Ázsia, Ész.-Afrika.

Bradyrrhoa cantenerella Dup. Déli Franciaorsz., Olaszorsz., Corsica, Sardinia, Ész.-Afrika; — *confiniella* Z. Corsica, Görögorsz., Kis-Ázsia; — *trapezella* Dup. Déli Francia- és Törökorsz. Corsica.

Megasis nubigerella Rag. Bulgária (Varna).

Epischmia cretaciella Mn. Sarepta, Pontus; — *leucoloma* H. S. Görögorsz., Lydia, Bithynia, Cyprus.

Nephopterix insignella Mn. Bulgária, Syria.

Pristophora (*Nephopterix*) *florella* Mn. Andalusia, Syria, Bithynia, Maurit.

Doryctria mendacella Stgr. Déli Franciaország; — *pineae* Stgr. Andalusia, Déli Franciaország, Közép-Olaszország.

Amphithrix (*Nephopterix*) *subcineatella* Stgr. Andalusia, déleleti Franciaorsz., Syria.

Phycita (Nephoterix) *illyriella* (*coronatella* Gn.) Déli Franciaország.

Acrobasis bithynella Z. Andalusia, Déli Franciaország, Krim, Bithynia, Pontus, Syria; — *fallouella* Rag. Déli Tirol, Bilbao, Franciaország, Németorsz., Görögorsz., Közép-Olaszorsz., Kis-Ázsia, *Myelois umbratella* Tr. Sicília, Bithynia.

Herculia (Asopia) *fulvocitialis* Dup. Déli Franciaország, Románia, Macedonia, Syria, Pontus, Armenia.

Scofaria manifestella H. S. Alpok, Perzsia.

Evergestis (Orobena) *caesialis* H. S. Kis-Ázsia.

Autigastra catalaunalis Dup. Délnyug. Európa, Istria, Angol- és Olaszorsz., Kis-Ázsia, Arabia, India, Africa trop.

Cybotomia (Botys) *nemausalis* Dup. Déli Franciaország, Szicília, Görögorsz., Lydia; — *lutosalis* Mn. Déli Tirol, Bithynia.

Titanio (Threnodes) *pollinalis* v. *guttulalis* H. S. Görögország, *Metasia carnealis* v. *gigantalis* Sgr. Görögorsz., Sicília.

Pelaea ramalis Hb. Olaszország

Noctuelia (Aporodes) *floralis* v. *stygialis* Tr. Andalusia, Sicília, Hyrcania; — *isutidalis* Dup. Andalusia, Corsica, Görögorsz., Egyptom, Kanári szigetek.

Trichoptilus (Aciptilia) *sicciota* Z. Délkel. Franciaország, Sicília, Corsica, Görögorsz. Bithynia, Palesztina, Algir; — v. *ononidis* Z. Csak Dalmácia.

Agdistis paralia Z. Sicília, Görögorsz., déli Oroszorsz., Macedonia; — *tamaricis* Z. Délny. Németorsz., Francia- és Spanyolorsz., Svajcz, Bithynia, Syria, Hyrcania, Tura, Tenerifa.

Orneodes (Alucita) *palodactyla* Z. dny. Németorsz., délk. Franciaország, Andalusia, Sicília, közép Olaszorsz., Bithynia, Syria.

Acalla (Teras) *variegana* v. *insignana* H. S. Közép-Olaszorsz., Oroszorsz., Kárinthia, Krajna.

Amphisa rhombicana H. S. Alsó-Ausztria, Csehország, köz. Olaszorsz.

Dichelia (Heterogonon) *hyerana* Mill. Délny. Európa, Sicília, Algir, Kanári szigetek.

Eulia (Lothoderus) *cupressana* Dup. déli Franciaország, közép Olaszorsz., Bithynia, Catalonia.

Cnephasia (Sciaphila) *monochromana* Hein. Déli Krajna.

Loxopera bilbaensis Rössl. Spanyol- és Franciaország, Corsica, Sardinia.

Conchylis simoniana Stgr. Spanyolország; — *conjunctana* Mn. Thuringia, Bithynia; — *zephyrana* v. *scabidulana* Ld. Románia, Görögorsz., Kis-Ázsia, Syria; — *implicitana* Wk. Közép-Európa, Galiczia; — *roseofasciana* Mn. Bécs, Déli Franciaország., Corsica, Bithynia, Antiochia, (Bécs?)

Euxanthis (*Cochylis*) *meridiana* Stgr. déli Franciaország., Spanyol- és Görögorsz., Sarepta, Pontus.

Carposina berberidella H. S. Közép-Németország, Galiczia, déli Tirol, Styria, Krajna, Antiochia.

Olethreutes (*Penthina*) *sororiana* H. S. Szicília; Görögorsz., Kis-Ázsia, Dauria.

Crociosema plebejana Z. déli Németország., déli Franciaország., Sicilia, Corsica, Alsó Ausztria, Andalusia, Syria, Auszália, közép és dél Amerika.

Epiblema agrestana Tr. Alsó-Ausztria, Corsica, Sicilia, Bithynia; — *albuanena* Z. Andalusia, Sardinia, Sicilia, déli Oroszország.: — *fervidana* Z. Alsó-Ausztria, Krajna, Sardinia, Sicilia; — *commodestana* Rössl. Bilbao, Déli Franciaország.; — *nigricana* H. S., Közép-Európa, Svédország., Felső-Olaszország., Görögorsz., Taurus; — *obscurana* H. S. Ausztria, Morvaország., Tirol, Bajorország., Piemont.

Grapholitha corollana Hb. közép Európa, Finnország., északnyug. Oroszország; — *gracca* Stgr. Görögország; — *selenana* Z. déli Franciaország., Sardinia, Sicilia, Görögország., déli Oroszország.

Pamone juliana Curt. Közép-Európa, Svédország; — *ochsenheimeriana* Z. Közép-Európa, Livland, Svédország., Kis-Ázsia.

Calantica albella Z. Nyug. Németország., Franciaország.

Yponomeuta (*Hyponomeuta*) *egregiellus* Dup. Spanyolország., déli Franciaország., Piemont, déli Tirol; — *mahalebella* Gn. Franciaország., Alsó-Ausztria, Sicilia.

Paradoxus osyridellus Stt. Déli Franciaország, Andalusia Bithynia.

Argyresthia sorbiella Tr. közép és ész. Németország, nyug. Oroszország., köz. Olaszország.

Plutella Hufnagelii Z. Alsó-Ausztria, Galiczia, Krajna Sicilia.

Cerostoma instabilella Mn. Aragonia, Kis-Ázsia, Tarbagatai; — *strichonella* Mn. Aragonia, Pontus, Tura; — *semitebella* Mn. Pontus; — *sculpturella* H. S. Pontus.

Melzneria (*Parasia*) *torridella* Mn. Corsica, Sicilia, Bithynia; — *selaginella* Mn. Corsica.

Gelechia terebinthinella H. S. Bulgária, Bithynia, Pontus.

Lita ocellatella Boyd (*horticolella* Rössl.) Németorsz., Angolorsz., Madeira, Szcizilia, Kis-Ázsia; — *gallincolella* Mn. Mauretania; — *fischerella* Tr. Németorsz., Ausztria, Livland; — *cisti* Stt déli Németország.

Xystophora tenuiella Mn. Bithynia; — *striatopunctella* Rbl. Közép-Olaszorsz., Corsica, Bithynia; — *nomadella* Z. Krajna, ész. Spanyolorsz.; — *lutulentella* Z. Ausztria, Németország, Finnország, Livland, Angolország, Bithynia.

Anacampsis fulvostilella Rbl. Csak Dalmácia; — *nigritella* Z. Andalusia, Sicilia; — *remissella* Z. Németorsz., Sicilia, Bithynia.

Aristotelia (Ergatis) *decoratella* Stgr. Sicilia, déli Kaukaszus, Bithynia.

Ptochenusa littorella Dgl. Ausztria, Angolorsz., déli Franciaország, Közép és Felső-Oroszorsz., Corsica.

Stenolechia (Poecilia) *gemmella* L. Közép-Európa, Nyug. Oroszország.

Rhinosia cervinella Ev. Ural.

Megacraspedus subdolellus Stgr. Andalusia, Déli-Franciaország; — *lancolellus* Z. Nyug.-Németorsz., Déli és Közép-Olaszorsz., Corsica.

Symmoca designatella H. S. Bithynia, Taurus; — *undecimpunctella* Mn. Görögorsz., Romania, Bithynia; — *pallida* Stgr. Sicilia.

Xenopathia Novaki Rbl. Csak Dalmácia.

Pleurota filigerella Mn. Kaukaszus; — *amauiella* Mn. Portugalia, Taurus.

Psecadia flavianella Tr. Krajna, Bithynia, Pontus.

Depressaria irrorata Stgr. Vallis, Francia- és Görögorsz., Sicilia, Syria; — *squamosa* Mn. Catalonia, Sicilia, Bithynia; — *aridella* Mn. Krajna, Görögorsz., Bithynia; — *rutana* F. Spanyolorsz., Déli-Franciaorsz., Olaszorsz., Déli-Tirol; — *amanthi-cella* Hehn. Déli-Németorsz., Alsó-Ausztria, Galiczia, Persia, Tura; — *crassiventrella* Rbl. Csak Dalmácia; — *parilella* Tr. Német- és Franciaorsz., Alsó-Ausztria, Tirol, Karinthia, Livland; — *veneficella* Z. Andalusia, Sicilia, Görögorsz., Bithynia; — *teub-ricosa* Z. Sicilia, Syria, Bithynia; — *Douglasella* Stt. Közép-Európa, Dánia, Sicilia; — *hirtipalpis* Z. Naxos, Bithynia.

Borkhausenien praeditella Rbl. Csak Dalmácia; — *icterinella* Mn. Görögorsz., Pontus, Syria.

Scythris (Butalis) *dissimilella* H. S. Déli-Németorsz., Franciaorsz., Svajcz, Corsica, Bithynia: — *acanthella* God. Déli-Franciaorsz., Spanyolorsz.

Stalhmopoda Guérini Stt. Déli-Tirol, Déli Franciaorsz., Olasz- és Görögország.

Kirándulás Abauj-Torna megyébe.

Irta A. Aigner Lajos.

II.

Denique nem jó henczegni! Előző közleményemet azzal a kérdéssel fejeztem be, hogy Kassán barátságos ebéd mellet nem maradtam nagyon szárazon, de el sem áztam. Már pedig mi tőrés tagadás, be kell vallanom, a tények ellenére s illetőleg a mellett látszanak bizonyítani, hogy a kassai bor csakugyan erős. Megesett velem ugyanis az a hiba, hogy Kassán a premontrei kanonokrend vendégszeretét élveztem, s a cikkben mégis a cisterciták ebédét és társaságát dicsértém. No, de hát ez voltaképen nem nagy baj s volt már alkalmam tapasztalni, hogy a cistereiták épen oly vendégszeretők, kedvesek és boruk sem gyöngébb, mint a premontreieké.

Ez alkalommal közlöm a megyében megfigyelt lepkék jegyzékét, megemlítvén, hogy az egyik faj *Cacoecia aeriferana* Hs. eddigelő Magyarország területéről nem volt ismeretes.

Papilio Podalirius trans. g. ae. Zancaeus Z. és Machaon L. (a tornai váron sok). *Parnassius* Apollo L. (Szádellő, Áj).

Pieris brassicae L., napi g. ae. napaeae Esp., Daplidice L. *Leptidia* Sinapis L., g. v. lathepsi Hb., g. ae. diniensis B., ab. erysimi Bkh. *Colias* Hyale L., ab. flava Husz. *Gonopteryx* rhamnii (tömérdek).

Apatura Iris L., Ilia Schiff. *Limenitis* Sibylla L., *Neptis* Lucilla F. és *Aceris* Lep. (árnyas erdei utakon gyakori). *Pyrameis* Atalanta L., cardui L. *Vanessa* Jo. L., urticae L., Antiopa L. *Polygonia* C-album L., g. ae. Hutchinsoni Robs. *Arachnia* Levana g. ae. prorsa L. ab. porima O. *Melitaea* Phoebe Kn., *Didyma* O. *Trivia* Schiff., *Athalia* Roth., *Dictynna* Esp. *Argynnis* Dia L., Ino Rots., *Latonía* L. Aglaja L., Niobe L., Adippe L., Paphia L. (sok), *Melanargia* Galatea L., ab. leucomelas Esp. *Erebia* aethiops Esp. és *Ligea* L. (gyakori) v. Adyte Hb., Euryale Esp. *Satyrus*

Hernione L. és Briseis L. (kivált a tornai váron sok). Semele L., Arethusa Esp., Dryas Sc. *Pararge* Egeria v. egerides L., Megaera L., Maera L. *Aphantopus* hyperanthus L., *Epinephele* Yurtina L., Lyeaon Roth. *Coenonympha* Iphis Schiff., Pamphilus L.,

Nemeobius Lucina L.

Thecla spini Schiff., w-album Kn. ilicis Esp. Acaciae (mind már kopottak). *Zephyrus* quercus L., betulae L. *Chrysophanus* virgaureae L., Thersamon Esp., Hippothoe L., Phloea L. Dorilis Hfn. *Lyeaena* Argiades Pall., ab. Coretas O., ab. decolorata Stgr. Argus L. (Aegon Schiff.) (tömérdek), Argyrognomon Bgst., Orion Pall., Astrarche Bgst., Icarus Roth, ab. icarinus Scr., Hylas Esp., Meleager Esp. és Corydon Poda (gyakori), minima Fssl., Semiargus Roth, Alcon F., Arion L. *Cyaniris* Argiolus L.

Adopaea lineola O., thaumas Hfn, Actaeon Rott. *Argiades* comma L, sylvanus Esp. *Charcharodus* alceae Esp. *Hesperia* carthami Hb, orbifer Hb., alveus Hb., malvae L. *Thanaos* Tages L.

Smerinthus populi L. *Metopsilus* porcellus L. *Hemaris* scabiosae Z.

Stenropus fagi L. *Pheosia* tremula Cl.

Orgyia antiqua L. *Dasychira* pudibunda L. (hernyó), *Porthesia* similis Fssl. *Lymantria* dispar L. (hernyó), monacha L. (A.-Idka).

Macrothylacia rubi L. (hernyó).

Cilix glaucata Sc.

Acronycta tridens Schiff., rumicis L.

Agrotis strigula Thnb., signum F., baja F. *Mamestra* leucophaea View. brassicae L., persicariae L., genistae Bkh., dissimilis Kn., trifolii Rott., Dentina Esp, *Hadena* ochroleuca Esp., secalis ab. nictitans Esp., *Hydroecia* nictitans Bkh., *Licesia* virens L., v. immaculata Stgr.

Leucania conigera F. *Caradrina* quadripunctata F., *Hydrilla* gluteosa Tr., *Amphipyra* tragopogonis L., pyramidae L., *Cucullia* umbratica L., campanulae Frr. *Heliopsis* dipsacea L. *Acontia* luctuosa Esp., *Eublemnia* arcuinna Hb. *Prothymnia* viridaria Cl. *Emmelia* trabealis Sc.

Abrostola triplasia L. *Plusia* chrysitis L., jota ab. percontationis Fr. *Euclidia* glyphica L. *Catocala* electa Bkh., nupta L., promissa Esp. *Toxocampa* viciae Hb.

Zanclognatha tarsiplumalis Hb. *Herminia* derivalis Hb., tentacularia L. *Hypena* proboscidalis L., rostralis L.

Nemoria viridata L., porrinata Z. pulmentaria Cn. *Thalera* fimbrialis Sc.

Acidalia similata Thnb., ochrata Sc., rufaria Hb., moniliata F., virgularia Hb., laevigata Sc., dilutaria Hb., v. holosericearia inornata Hw., deversaria H. S., aversata L., ab. spoljata Stgr., immorata L., rubiginata Hfn., margine-punctata Göz., incanata L., strigilaria Hb., ornata Sc. *Ephyra* punctaria L. *Rhodostrophia* vibicaria Cl. *Timandra* amata L.

Lytria purpuraria L. *Ortholitha* cervinata Schiff., limitata Sc., bipunctaria Schiff., *Scotosia* rhamnata Schiff., *Larentia* dotata L., ocellata L., variata Schiff., fluctuata L., ferrugata Cl., galiata Hb., rivata Hb. sociata Bkh., lugubrata Stgr., alchemillata L., bilineata L., comitata L. *Asthena* candidata Schiff. *Tephroclystia* subnotata Hb., succenturiata ab. oxydata Tr.

Abraxas grossulariata Zs., marginata L., adustata Schiff.

Deilinia pusaria L. *Eunomos* quercinaria Hfn., ab carpinaria Hb., *Therapis* evonymaria Schiff. *Crocallis* elinguaria L. (ldka.) *Angerona* prunaria L. *Eurymene* dolabraria L. *Epione* apicaria Schiff. *Hypoplectis* adpersaria Hb. *Caustoloma* flavicaria Hb. *Amphidasis* betularia L. *Boarmia* repandata L., roboraria Schiff. lichenaria Hfn., selenaria Hb., crepuscularia L. *Thamnonoma* brunneata Thnb. *Phasiane* glarearia Brahm, *Eubolia* avenacearia F. g. ae. flavidaria Ev., murinaria F, *Apilates* gilvaria F.

Syntomis Phegea L. *Dysauxes* ancilla L.

Spilosoma menthastri Esp. *Phragmatobia* fuliginosa L. *Diacrisia* sanio L. *Arctia* casta Esp. *Callimorpha* dominula L., quadripunctaria Pod.

Nudaria mandana L. *Mittochrista* miniata Forst. *Oeonistis* quadra L. *Lithosia* lurideola Zinck, complana L.

Zygaena purpuralis Brün., brizae Esp., scabiosae Schev, achillae Esp., filipendulae L., angelicae O., Ephialtes ab. trigonillae Esp., carniolica Sc. *Ino* globulariae Hb.

Sesia tipuliformis Cl.

Aphomia sociella L. *Crambus* perlellus v. Warringtonellus Stt. chrysonuchellus Sc., culmellus L. *Alispa* angustella Hb. *Eccopisa* effractella Z., *Salebria* semirubella Sc., v. sanguinella Hb., *Endotricha* flammealis Schiff., *Aglossa* pinguinalis L. *Herculia* rubidalis Schiff. *Cledeobia* angustalis Schiff. *Psammotis* hyalinalis Hb. *Eurrhyncha* urticata L. *Scoparia* crataegella Hb. *Sylepta* ruralis Sc. *Evergestis* estimalis Sc. *Phlyctaenodes* palealis Schiff., verticalis L., sticticalis L. *Titania* pollinalis Schiff. *Metasia* ophialis Tr. *Pionea* pandalis Hb. *Pyrausta* fuscalis Schiff., sambucalis Hb., perlucidalis Hb., purpuralis L., aurata Sc.

Pterophorus monodactylus L., *osteodactylus* Z. *Stenoptilia pterodactyla* L.

Dichelia *gnomana* Cl. *Cacoecia* *aeriferana* H. S. *Cnephasia* *Penziana* Thnbg. *Conchylis* *ciliella* Hb. *Olethreutes* *lacunana* Dup.

Yponomeuta *plumbella* Schiff.

Nemotois *metallicus* v. *aerosellus* Z.

Magyarország Cerambycidai.

Irta Csiki Ernő.

II.

3. nemzetség: **Lepturini.**

A nemek meghatározó kulcsa.

1. A szárnyfedők a potrohot egészen befedik (legfeljebb annak vége marad szabadon), meg nem rövidültek. (*Lepturini* s. str.) ... .. 2.
- A szárnyfedők igen rövidek, a potrohot nem takarják be (*Necydalini* Pic) ... .. 22.
2. Az előtor elül szűkített, oldalán erős tüskével vagy dudorral, hátsó szögletei tompák, többnyire kerekítettek ... 3.
- Az előtor oldalán nincs tüske vagy erőteljes dudor, legfeljebb egy kis dudorszerű kiszélesedés, utóbbi esetben azután a hátsó szögletek hegyesen kihuzottak ... .. 12.
3. Az előmell az első csipők között magas és széles, a csipők tehát jól elválasztottak. A szemek finoman recézettek, alig kikanyarítottak. A csápok rövidek, az előtor tövén alig érnek túl. Az előtor oldaltüskéje hegyes. A hátsó lábfej első ize széles és rövid. ... **7. Rhagium.**
- Az előmell az első csipők között alacsony és keskeny, ezek tehát alig elválasztottak. ... .. 4.
4. A fej a szemek mögötti erőteljes halántékon túl egyszerre befűződött, az előtor oldaltüskéje nagy, a hátsó lábszáron annak vége előtt kimetszés nincs ... .. 5.
- A fej a szemek mögött egyenletesen keskenyedő, csak egyes esetekben van kicsiny halánték kifejlődve, de akkor a hátsó lábszár vége előtt kimetszett, vagy az előtor oldal-dudorkája apró és tompa ... .. 7.
5. A szem finoman recézett, mély kimetszéssel. Az előtor oldalán levő dudor kupforma, hegye tompa. ... **8. Rhamnusium**
- A szem durván recézett, az előtor oldalán levő tüske kupforma, hegyes ... .. 6.
6. A csápok vastagok, a negyedik csápip az elsőnél sokkal rövidebb. A szem harántos, alig kimetszett ... **9. Xylosteus.**

- A csápok vékonyak, a negyedik csápíz olyan hosszú, vagy kissé hosszabb az elsőnél. A szem kerekített veselforma mélyen kimetszett. . . . . **10. Leptorrhadium.**
7. A hátsó lábszár a vége előtt erősen kimetszett, a tüskék a kimetszés elején vannak elhelyezve, a szárnyfedők csúcsa ferdén lemeztett. . . . . 8.
A hátsó lábszár a vége előtt nem vagy alig kimetszett, úgy hogy a tüskék a lábszár végén vannak elhelyezve. . . . . 9.
8. Az első lábak izvápája hátul nyitott, a középső és hátsó czombok egyszerűek. . . . . **12. Toxotus.**
- Az első lábak izvápája hátul zárt, a középső és hátsó czombok hátsó széle finoman fogazott, csak a végiük előtt van egy nagyobb fogacska. . . . . **13. Akimerus.**
9. A csápok a szemek előtt, vagy azok elülső szélével egy irányban erednek. . . . . 10.
- A csápok a szemek között erednek. A fej a szemek mögött fokozatosan keskenyedik. Az előtor oldaltüskéje erőteljes hegyes. . . . . **11. Oxymirus.**
10. A hátsó lábfej harmadik ize nem egészen a közepéig osztott. A szemek mélyen kimetszettek. . . . . **14. Pachyta.**
- A hátsó lábfej erősen (a közepén tulig) kétkaréjú. . . . . 11.
11. A fej a szemek mögött fokozatosan keskenyedik, halánték nincs. A harmadik csápíz hosszabb, mint az első és mint a negyedik. Az előtor mély középbarázda nélkül. A szárnyfedők feketék és sárgák vagy egészen feketék. **15. Evodinus.**
- A fejen a szemek mögött elég jól látható halánték van. A harmadik csápíz hosszabb a negyediknél, de rövidebb az elsőnél. Az előtoron mély középbarázda van. A szárnyfedők fémek kék, vagy zöld színűek. . . . . **16. Gaurotes.**
12. A fej a szemek mögött fokozatosan keskenyedő, elkülönített halánték nélkül. A szemek alig kimetszettek. **17. Acmaeops.**
- A fejen a szemek mögött tisztán kivehető, mélyen befűződött halánték van. 13
13. A harmadik és negyedik csápíz együttesen rövidebb az ötödiknél. . . . . **20. Letzneria**
- A harmadik és negyedik csápíz együttvéve sokkal hosszabb az ötödiknél. . . . . 14.
14. Az előmell nyulványa egyszerű, a csipők között nem kiszélesedő. . . . . 15.
- Az előmell nyulványának a vége a csipők között kiszélesedett. . . . . 16.
15. A szemek alig kikanyarítottak, a felső állkapcsok tövéhez közel fekvők, a pófák ennél fogva rövidek. . . . . **18. Cortodera.**
- A szemek kikanyarítottak, a felső állkapcsok tövétől távol fekvők, a pófák szélesek. Az előtor elül-hátul erősen befűződött. . . . . **19. Pidonia.**
16. A szemek a felső állkapcsok tövétől távol fekvők, a pófák nagyok. . . . . 17.
- A szemek a felső állkapcsok tövéhez közel fekvők, a pófák ennél fogva rövidek. . . . . 21.

17. Az előtor hátsó szögletei tompák ... .. 18.
 — Az előtor hátsó szögletei hegyesek ... .. 20.
 18. A szárnyfedők oldalai párhuzamosak ... .. 19.
 — A szárnyfedők hátrafelé keskenyedők — ... .. 23. **Leptura**.
 19. Az előtor közepe bemélyedt, elül-hátul erősen befűződött,
 a fejtető kissé benyomott. ... .. 21. **Nivellia**.
 — Az előtor ívelt, domboru, a tövén alig befűződött. A fej
 a szemek mögött erősen befűződött. ... .. 22. **Anoplodera**.
 20. A szárnyfedők csucsa egyenkint kerekített ... .. 24. **Judolia**.
 — A szárnyfedők csucsa egyenesen lemetezett vagy kissé
 öblös és legalább is a külső szögleteik hegyesek. 25. **Strangalia**.
 21. Az előmell nyulványa az első csipők közepéig ér, a fej-
 paizs és a homlok közötti varrat egyenes és a szemek
 elülső széle előtt fekszik ... .. 26. **Alosterna**.
 — A keskeny előmell keresztülhúzódik az első csipők között
 a fejpaizs és a homlok közötti varrat a közepén a szemek
 elülső széle mögé kihuzott. ... .. 27. **Grammoptera**.
 22. Az előmell harántos, keskeny, legalább is négyszer oly
 széles, mint hosszú, néhány erőteljes harántredővel. 28. **Necydalis**.
 Az előmell négyszögű, olyan hosszú, vagy hosszabb, mint
 széles, igen finoman és sűrűn harántul ránczolt. 29. **Caenoptera**.

*

7. nem: **Rhagium** Fabr.

(*Stenocornis* Ol., *Harginn* Sam., *Allorrhagium* Kolbe.)

1. A halánték nagy, hosszú, hátul erősen befűződött ... .. 2.
 — A halánték kicsiny, rövid, hátul csak kissé befűződött.
 Fekete, feje és előtora szürke a testhez simuló szőrökkel
 fedett, az előtor és a paizsoeska csak a középvonal helyén
 csupasz. A szárnyfedők sárgásbarnák, foltokban szürkés
 szőrökkel fedettek, két többé-kevésbé széles fekete haránt-
 csík és több kisebb folt fekete. A szárnyfedők három hosz-
 szanti bordája közül a két külső hátul egyesül. A lábak
 barnásvörösek, a czombok és lábszárak felül feketések.
 Hossza 11—18 mm. — Faunaterületünkben gyakori, a
 domb- és hegyvidék lakója. (*indagator* Fabr.) 4. **inquisitor** Linn.
 2. A szárnyfedők foltokban sűrűn szőrösek, két sárgásvörös
 vagy sárga harántcsikkal ... .. 3.
 — A szárnyfedők egyenletesen gyéren és finoman, a paizsoes-
 ka sűrűn szőrös. A szárnyfedőkön 3 vagy 4 kiemel-
 kedő hosszanti borda van. Fekete, a csápok (az első íz
 kivételével), a czombok töve, a lábszár és a lábfej bar-
 násvörös. A szárnyfedők közepe előtt és mögött egy-egy
 sárga harántcsík van, oldalszélük pedig többé-kevésbé
 szélesen vörösbarna. Hossza 13—21 mm. — Termőhelyei
 I. Budapest; II. Kőszeg; III. Znió-Váralja; V. Kolozsvár,
 Brassó; VII. Fuzine, Bukova-Kusa, Velebit, Stalak, Karszt
 hegység. ... .. 3. **bifasciarum** Oliv.

Változata: A szárnyfedők barnásvörös szegélysávja némelykor hátul erősen kiszélesedik és a hátulsó sárga harántcsík eltűnik. — Termőhelyei: Fuzine, Velebit.

ab. unifasciatum Muls.

3. A szárnyfedők tövén két széles barázdaszerű bemélyedés, az egyik a válldudor, a másik a paizsocska melletti van, a kettő között pedig dudorszerű kiemelkedés van. Fekete, foltokban sárga szőrökkel fedett, a paizsocska csúcsa és egy háromszögű folt a tövén csupasz, a szárnyfedők közepe előtt és mögött egy-egy széles harántcsík sárgászörös. Hossza 17—25 mm. — A hegyvidékben gyakori, de előfordul a lapály tölgyeseiben is. (*mordax* Fabr., *inquisitor* Oliv., *scrutator* Oliv., *grandiceps* Thoms.) **1. sycophanta Schrnk.**
- A szárnyfedők tövén csak egy barázdaszerű bemélyedés van a válldudor mellett; a szárnyfedők töve különben a bemélyedés és a paizsocska között domboru. Fekete, foltokban sűrű vagy sárgás-szürke szőrökkel fedett, a szárnyfedők a két sárgászörös harántcsík között és a paizsocska csúcsa nem szőrös, fénylő fekete. Hossza 13—22 mm. — Magyarország hegyvidékeiben nem ritka (*inquisitor* Panz., *Linnei* Laich.) ... .. **2. mordax De Geer.**

8. nem: **Rhannusium Latr.**

1. A has sárgászörös, a közép- és utómell fekete. Feje, előtora, a csápok (végük némelykor feketés) és a lábak sárgás-vörösek, a szárnyfedők fémfényű kékek, csak oldalszélük elül sárgás. Hossza 16—22 mm. Magyarország egész területén található, de ritka. (*salicis* Fabr., *etruscum* Rossi, *ruficollis* Herbst, *Schrankii* Laich.) **1. bicolor Schrank.**
- Változata: Gyakran a szárnyfedők is sárgás-vörösek. **ab glaucopterum Schall.**
- A has fekete. Egészen fekete, szárnyfedői kékes feketék. A csápok vékonyak. Hossza 20—24 mm. — Görögországban és Szíriában fordul elő. A M. Nemz. Múzeum gyűjteményében egy Frivaldszky Imre gyűjteményéből származó magyarországi példány is van, ennek közelebbi termőhelye azonban ismeretlen. ... .. **2. graecum Schauf.**

9. nem: **Xylosteus E. Friv.**

Világos vagy sötét barnászörös, a szárnyfedők sárgászörös foltokkal, ezek közül kettő elül van, az egyik közel a varrathoz, a másik valamivel hátrább az oldalszél mellett, egy széles harántcsík vagy folt a szárnyfedők közepén túl és egy kisebb folt a csücs előtt van. Némelykor e foltok többé kevésbé összefolynak és pedig hosszanti sávokká is. A hímek nyúlánkábbak, szárnyfedőik oldalszéle párhuzamos, a nőstények zömökebbek, szárnyfedőik oldalszéle ívelt. Hossza 12—16 mm. —

Magyarország déli részeiben (V. Görgényi havasok, Tészla, Biassó, Keresztény havas, Zajzon, Lotriora völgye, Presba; VI. Szenenik, Herkulesfürdő, Korniaréva; VII. Velebit; X. Bosznia.) és azonkívül Törökországban is előfordul. Nagyon ritka. (*rufiventris* Germ.) ... **I. Spinolae E. Friv.**

10. nem: **Leptorrhabdium Kraatz.**

Fekete, a fej és az előtor sűrűn szőrösök, a csápok, a lábszár vége és a lábfej barnás. A szárnyfedők oldal-széle mellett két homályos sárgásvörös, keskeny zezgugos és befelé futó csík van, az elülső hátrafelé, a hátsó előre irányult. Hossza 12·5–16 mm. — Nagyon ritka; Horvátországban Biró Lajos gyűjtött egy példányt a Vaganski vrh-ban, előfordul azután még Dalmáciában, Illyriában és Törökországban. (*gracile* Kr. 1872.) **I. illyricum Kr. 1870.**

11. nem: **Oxymirus Muls.**

Fekete, felül gyéren, alul sűrűn szőrös, a csápok, a czombok alul, az egész lábszár és lábfej, a hasi lemezek részben és a szárnyfedők sárgás barnás vörösök, utóbbiak varratja és egy többé-kevésbbé széles sáv a váll irányában fekete. Hossza 16–23 mm. — Előfordul a Kárpátok egész területén, a Bihari hegységben, a Karsztban stb. (*vittatus* Gmel.) ... **I. cursor Linn.**

Változatai: 1. Egészen fekete¹⁾, csak a tapogatók, a csápdudor, a lábak feje és némelykor a lábszárak töve is barnásvörös. (*niger* Oliv.) ... **ab noctis Linn.**

2. Némelykor az állat egészen sárgásbarna — Termőhelye: I. Remez; V. Gyulafalva; VI. Mehádia. (*testaceus* Gredl.) ... **ab. Verneuli Muls.**

12. nem: **Toxotus Serv.**

(*Anisorus* Muls., *Minaderus* Muls., *Stenochorus* Fedel.)

1. A csápok harmadik íze hosszabb az ötödiknél. Felül finoman és sűrűn pontozott, közbeszúrt nagyobb pontokkal és sárga szőrökkel fedett. Feje, előtora és melle fekete, a csápok töve, a lábak és a szárnyfedők töve sárga, utóbbiak különben feketék. Hossza 12–24 mm. — A hegyvidékekben nem ritka. (*rufiventris* Marsh.) ... **I. meridianus Linn.**

Változatai: 1. A szárnyfedők egészen sárgák vagy legfeljebb a varrat mellett kissé feketések. — A törzs-

¹⁾ Eddig a fekete alakot (*O. noctis* L.) a *cursor* hímjének tartották, a sávós alakot (*cursor* L.) pedig a nősténynek. A M. N. Muzeumban vannak azonban fekete hímek és nőstények és sávós hímek és nőstények is. Ennélfogva a Linné-féle későbbi *noctis*-t mint színeltérést elkülönítettem.

fajjal együtt található, nem ritka. (*cantharinus* Herbst.)

----- **ab. geniculatus** Fourcr.

2. A szárnyfedők feketék, csak a vállon van egy kisebb sárga folt, a lábak és csápok sárgák. — Ritkább, termőhelyei: IV. Homonna; V. Szt.-Erzsébet. **ab. laevis** Oliv.

3. A szárnyfedők, a csápok és lábak egészen feketék. — Ritka. Termőhelyei: III. Pozsony; VII. Velebit. (*splendens* Laich) ----- **ab. chrysogaster** Schrnk.

- A csápok harmadik íze rövidebb az ötödiknél. Felül finoman ránczolva pontozott, közbeszórt nagyobb pontokkal. A hím fekete, a szárnyfedők válla és a has sárgás-vörös; előtora hosszabb mint széles, a szárnyfedőkhátrafelé erősen keskenyedők. A nőstény fekete, szárnyfedői sárgásbarnák, előtora alig hosszabb mint széles. Hossza 11—20 mm. — A tölgyesekben nem ritka. (*humeralis* Fabr.) ----- **2. quercus** Goeze.

V á l t o z a t a : Némelykor a nőstények szárnyfedői is feketék. Ritka; termőhelyei: I. Budapest, Pécel, Isaszegh. ----- **ab. discolor** Fleisch.

13. nem: **Akimerus** Serv.

Fekete, ránczolva pontozott, feje, előtora, a paizoska és teste alul sűrűn sárga szőrökkel fedett. A szárnyfedők egyszínű vörösbarnák (♂), vörösbarnák vagy feketésbarnák a közepükön sárgás harántcsíkkal (♀). Hossza 18—24 mm. — Ritka; termőhelyei: I. Budapest, Budakesz; II. Pilis-Maróth; III. Tárkány. (*cinctus* Fabr) **1. Schäfferi** Linn.

14. nem: **Pachyta** Serv.

(*Anthophylax* [Motsch.] Blessig.)

1. A csápok harmadik íze majdnem kétszer olyan hosszú mint a negyedik. A szárnyfedők sűrűn és durván pontozottak. Fekete, a hím szárnyfedői sárgásbarnák, a varrat, az oldalszegély és némelykor a szárnyfedők csúcsa is feketés, a nőstény szárnyfedői világos barnás-sárgák két kisebb-nagyobb, elmosódott barna vagy fekete folttal, ezek többé-kevésbé össze is folynak. Hossza 11—24 mm. — Előfordul a Kárpátokban. (*pedella* De Geer, *spadicea* Payk.) ----- **1. Lamed** Linn.

- A csápok harmadik íze csak kissé hosszabb a negyediknél. Fekete, a szárnyfedők sárgák, mindegyiken két élesen határolt fekete folt. Hossza 11—22 mm. — A Kárpátok egész területén nem ritka (*timida* Scop.)

----- **2. quadrimaculata** Linn.

V á l t o z a t a : Némelykor mindegyik szárnyfedőn csak egy fekete folt van. — Ritka; Magyarországon eddig csak Tátaszéplakon gyűjtötték. (Wachsmann F.)

----- **ab. bimaculata** Schönh.

Különfélék.

Mérges hernyószőrőkről tartott előadást Dr. Gorka Sándor a Természettudományi Társulat állattani szakosztálya 1903 márcz. 6-iki ülésén. *Cnethocampa* és *Porthesia* stb. lepkenemek hernyóinak szőrei az emberen és állaton gyuladást és csalánkiütéshez hasonló kiütést idéznek elő. A tudomány erre nézve kétféle magyarázatot nyújt. Az egyik szerint a gyuladás a bőrbe, illetőleg a vezetékmirigyek vezetőibe nyomuló fogasszőrök mechanikai ingerlésén alapszik, a másik szerint pedig a szőrrel kapcsolatos mirigy mérges váladékának a hatása. Előadónak a *Porthesia chrysoorrhoea* L., *Arctia caja* L. és *Bombyx rubi* L. hernyójának levágott szőreiből alkohollal, chloroformvízzel és főleg aetherrel oly anyagokat sikerült kivonnia, melyek bőrre kenve ugyanoly gyuladást okoznak, mint az önmaguktól letöredezett hernyószőrök, holott az ekkép kezelt szőrök — melyek semmiféle szerkezeti változást nem szenvedtek — már nem okoznak gyuladást. Ezek a kísérletek határozottan a szőrök vegyi hatását bizonyítják. Előadó azután megvizsgálta, vajjon a gyuladást okozó anyag csak a szőrökben rejlik-e, vagy pedig más szervekben is előfordul s úgy tapasztalta, hogy számos hernyó (*Saturnia pyri* Schiff., *Psilura monacha* L., *Vanessa Io* L. stb.) és kifejlett rovar bőréből, Malpighi-edényeiből, valamint végbeléből készített kivonat szintén gyuladást okoz. Ezek az észleletek, valamint Fabre vizsgálatai valószínűvé teszik, hogy a hernyók szőreiben rejlik mérges anyag a rovaroknál általánosan elterjedt anyagforgalmi termék, mely úgyszólván, minden rovar sajátja, hogy pedig csak a búcsújáró hernyó esetében oly szembeszökő hatású, az a hernyó morphologiai sajátosságának és életmódjának következménye. Figyelembe veendő ugyanis, hogy a hernyók nagy mennyiségben, társasan élnek, közös fészkekben vedlenek s így a méregmirigyvel kapcsolatos és a bőrről nagyon könnyen leváló fogasszőrök még ezenfelül a szintén mérges anyagforgalmi termékekkel, így főleg az ürülékkel érintkeznek. Fabre a ható anyagot cantharidinnek tarja; előadónak azonban egyszer sem sikerült cantharidint kimutatnia. A vegyi vizsgálatok arról tanuskodnak, hogy a hernyószőrőkből készített kivonat hangyasavat és organikus basist tartalmaz. A fehérjereakciók határozott eredménye az oldat colloidalis természete mellett szól s az a körülmény, hogy a felforralt kivonat hatása jelentékenyen megcsappan, enzimaszerű anyag jelenlétét teszi valószínűvé.

A házi méh bélcsatornájáról Abonyi Sándor tartott előadást a Természettudományi Társulat állattani szakosztálya 1903. márcz. 6-iki ülésén. A házi méh (*Apis mellifica* L.) 3 részre osztható bélcsatornája két alaptypus szerint szerveződik. Az első ty-

pusba tartozó elő- és utóbelet az jellemzi, hogy bélhámja mindig chitintimát visel. A hámsejtek alakja és működése mindig egy és ugyanaz s a megfelelő bélszakaszok izomzata erőteljes fejlettségű. A másik típus szerint alakult középbél hámsejtjei nincsenek chitintimával borítva, hanem a bél ürege felé eső felületükön protoplasma szálaeszkakból álló sörite szegély ötlük fel. Az egyes hámsejtek alakja, valamint protoplasma- és magszerkezete is az élettani működésnek megfelelően módosul. A középbél idomzata gyűrűs és hosszanti elemekből áll, melyek közül csak a külső, hosszanti futók ágaznak el és szövődnek izomhálóvá. A kétféleképen felépített bélrészek összenövési helyét az alaphártyaig lehaladó chitintimá jelzi. A középbél és utóbél között levő határ a Malpighi-edények beömlése mögé esik, ez utóbbiak tehát a kifejlett egyénben morfológiailag a középbélhez tartoznak. Az egyöntetűen működő bélrészeket zárógyűrűk (sphincter) választják el egymástól. Legerősebbek a chylusbelet nyitó és záró izomgyűrűk; az első a nyelecske vagy nyak felső részén, az utóbbi a Malpighi-edények benyílása alatt, az utóbél felső részén van. Az előbélnek nincs activ élettani működése. A középbél a táplálék megemésztésére és felszívására szolgál, e folyamatból azonban a zsírok ki vannak zárva, mert felszívódott zsír csak a középbél alsó és az utóbél felső részében mutatható ki. Úgy látszik, hogy a zsír a Malpighi-edények váladékanak hatása alatt válik felszívódásra alkalmassá. Az u. n. peritrophikus hártya kiütését az utóbél bilentyűs felső része teljesíti, mely hátrafelé irányult chitintüskéket visel. A tüskék által szétfosztott darabok azután a végbélben gyűlnek össze. A végbélmirigyek szöveti szerkezetére jellemző, hogy a sejtek oszlopocélinél felső végeiken kitérűlő és csaknem a chitintimá alsó felületéig terjedő csatornaeszkák haladnak, melyek a trachea-rendszerrel állnak összeköttetésben.

Az Acherontia Atropos tenyésztése petéből. Az *Atropost* nálunk sokan tenyésztik hernyóból, de tudtommal még senki sem kísérlette meg a pillék párosítását és petézését vagy pedig a petéből való tenyésztést. Ennélfogva nem lesz érdektelen, ha az utóbbit Wünschert német lepkész nyomán (Entom. Jahrbuch 1903.) ismer-tetjük. A tenyésztésre használta azt a készüléket, a melyet a R. L. X. 21 lapján leírtam. A petéket Gravezaból, Rudolph F.-tól hozatta. Ez 1900. augusztus 29 én, utnak indított 12 petét. Ezek közül (szept. 1-én megérkezvén) utközben 6 hernyó kikelt, a többi 4 nap alatt mind kikelt. A hernyók közül a második vedlésig négy elpusztult, a többi jól fejlődött; ötöt az illető kitudt, 3 pedig szép lepkét adott. Az apró hernyó sárgás zöld és farán föfelé álló egyenes szarvat visel, mely csaknem oly hosszú mint az egész állat. Szept. 5-én következett be az első vedlés s ekkor a hernyón fehérés oldalsávok mutatkoztak. A második vedlés (szept. 9.) után a hernyó sárga, kék rajzzal hosszú szarvának alapja is sárga. A harmadik vedlés (szept. 14.) után a hernyó még sárgább, a ferde oldalsávok pedig sötétebbek; feje feketén szegélyezett; kissé lehajolt szarva sárga és érdes, a fekete stigmák is mutatkoznak. A

negyedik vedlés (szept. 22.) után a hernyó szép citromsárga; testének 4.—11. gyűrűjén feketéskék pontok jelentkeznek, oldalán pedig kék (alul feketés) ferde sávok, melyek két gyűrűn át terjednek, hátul egymást érintik s így hegyes szöveget alkotnak; az elülső három s az utolsó gyűrű tiszta sárga; szarva egészen lefelé hajlott és fölfelé álló kampószerű hegyben végződik; a tor-, has- és toló lábak feketék. Ezen utolsó vedlésnél az egyik hernyó sötét köntöst öltött, hátának alapszíne okersárga, mely szín oldalt mindig halványabbá lesz s a hason szenyynes szürkébe megy át; a 4.—10. testgyűrűn sötétbarna színű két íves vonal húzódik végig oly formán, hogy minden gyűrűre két ív esik, melyek hajlása érintkezik, úgy, hogy hozzávetőleg X alakot öltenek. Ezek az íves vonalak folytatódnak a 3. gyűrűtől a fejig, csakhogy itt a közök egészen ki vannak töltve, úgy hogy összefüggő folt keletkezik, melynek közepét gyöngye okersárga vonal szeli át; az elülső három gyűrűn oldalt egy-egy szabálytalan okersárga folt látható; a fejen a fekete szegélyen kívül két keskeny fekete keretű lencse alaku folt van, melyek között fölfelé irányult fekete háromszög áll; a fekete stigmák barna vonallal összekötvék; a köz ezen vonal és az íves vonalak között számos apró barna ponttal borított, míg a stigma-vonal alatt a hasoldalon számos apró világosabb pont látható; a lábak s a far fekete színű, a szarv pedig sötétbarna, apró világos szemölcsessel fedett. Szept. 29-én a hernyó föld alá ment és nov. 11-én adta meg a lepkét; a hernyó tehát mindössze 28 napig táplálkozott, egész átalakulása pedig 71 nap alatt ment véghez. A sötétbarna bábbal következő eljárás vált be: nagy befőttes üveget félig töltünk meg vízzel és tüllel lazán bekötjük, a tüllbe kis mélyedést nyomunk, a melybe a bábót helyezzük. Az üveget azután kályhára tesszük, mi által a báb folyton nedves melegséget kapott Oly bábok, melyeknek nem nyújtunk ily nedves melegséget, csaknem kivétel nélkül elpusztul.

A hangyák nem bírnak intelligenciával, ezt vitatja az ismert hangya-biologus Wasmann E. (Vergl. Studien üb. d. Seelenleben d. Ameisen stb.) azokkal szemben, kik a hangyák ösztönét magas intelligenciának tekintik, viszont nem tartja egyszerű reflex-automatáknak, miként azt mások (Bethe stb.) teszik. Igen érdekes pl. következő fejtegetése. Az a gondozás, melyben a hangyák „valódi“ vendégeik némelyikét, vagy házi állataikhoz tartozó, idegen állatfajokat részesítenek, felületesen tekintve, intelligenciához igen hasonló. Így pl. a *Lasius* nemnek fajtái összegyűjtik a levéltetveket petéit fészükben, szorgosan gondjukat viselek és tavasszal tápláló növényeikre viszik ki a fiatal levéltetveket, melyek édes vadaként nyalogatni szokták. De ebből az következtethető-e, hogy a hangyák ama petéket azzal az intelligens szándékkal gyűjtik, hogy azokból levéltetveket nyerjenek? Hogy ezek a peték bizonyos összefüggésben állanak a levéltetvekkal, az számos hangyára nézve az érzéki megfigyelés és érzéki tapasztalat tárgya ugyan, de még ha e levéltetveket csak érzéki tapasztalat útján szerzett kép-associatiók alapján ápolnák is, ezzel nem intelligenciájuk, hanem inkább

felismerő tehetségük lenne kimutatva. Ha azonban egész fiatalépen kifejlődött *Lasius* munkásokat kiveszünk fészükéből és belőlük új coloniát, a melyben tehát tisztán csak velük született ösztönükre vannak utalva, akkor is a melléjük adott levéltetű petéket ugyanugy gondolják, mint korosabb rokonaik. Ennélfogva bizonyos hangyafajok előszeretete a levéltetvek petéi iránt nem más, csak tisztán ösztönszerű inger, mely azonban az érzéki tapasztalat folytán erősbülhet.

Irodalom.

Attems, Dr. Carl Graf., Beiträge zur Myriopodenkunde. (Spengel, Zoologische Jahrbücher, Abth. f. Syst., Geogr. u. Biologie d. Thiere. XVIII. Bd. 1903. p. 63—154. Taf. 5—11.)

Számos exotikus százlábun kívül fenti dolgozat egyik fejezete (V. Neue paläarktische Myriopoden nebst Beschreibung einiger mangelhaft gekannter Arten) a paläartikus tájból származó új vagy kevésbé ismert Myriopodák leírását tartalmazza. Van közöttük magyarországi is, ezek a következők: *Lithobius latus* (Tusnád) *L. podokes* (Válaszút Kolozsvár mellett), *Glomeris prominens* (Tusnád) *Brachydesmus spinosus* (Zágráb: Sljeme hegység), *Cylindroiulus Deubeli* (Brassó) és *C. hyperpherus* (Varasd: Zelenica). Kiegészíti továbbá a *Lithobius dubius* Tomösváry leírását és kimutatja, hogy az erdélyi *Unciger foetidus subsp. transsilvanicus* Verhoeff teljesen azonos az alsó-ausztria, a törzsfajhoz tartozó példányokkal, ennélfogva bevonandó. Csiki Ernő.

Attems, Dr. Carl Graf., Synopsis der Geophiliden. (Spengel, Zoolog Jahrb., Abth. f. System., Geogr. u. Biol. d. Thiere. XVIII., 1903. p. 155—302. Taf. 12—16.)

A Geophilidák általános jellemzése után a szerző azok besztását tárgyalja és felsorolja az exotikus fajok mellett a paläarktikusokat, mely utóbbiak nemeinek és fajainak meghatározására kulcsot is ad. Magyarországiak a következők: *Himantarium gabrielis* L. (Fiume), *Schendyla montana* Att. (Croatia, Transsylvania), *Sch. nemorensis* C. K. (Hung. occid. et orient., Erdély, Croatia), *Mecistocephalus carniolensis* C. K. (Hung. IV., V., VI., VII.) *Geophilus linearis* C. K. (Hung.), *G. electricus* L. (Hung.) *G. proximus* C. K. (Hung.), *G. arenarius* Mein. (Hung?, Daday), *G. ormanysensis* n. sp. (Kolozsvár: Ormányi erdő a Szamosvölgyben), *G. longicornis* Leach. (Hung.) és *var. austriaca* Latz. (Hung. occid.), *G. flavidus* C. K. (Hung. Cro., Transylv.), *G. (Pachymerrium) ferrugineus* C. K. (Hung.), *Scoliopterus acuminatus* Leach. (Hung.), *Sc. crassipes* C. K. (Hung.), *Dignathodon microcephalum* Luc. (Fiume, Erdély), *Henia bicarinata* Mein. (Fiume), *Henia illyrice* Mein. (Budapest, Velence, Fiume, Erdély), *Chaetechelyne vesuviana* Newp. (Fiume) Csiki Ernő.

Müller Jos., Kleinere Beiträge zur Kenntniss der Histeriden (Münch. Koleopt. Zeitschr. I. 1903. p. 218—220.)

Szerző egyes Histeridákra vonatkozó jegyzeteket közöl, melyek részben azok földrajzi elterjedésére, részben rendellenes külső bélyegekre vonatkoznak. Így több faunaterületünkől származó fajról is megemlékezik. Csiki.

*

Ganglbauer L., Die Rassen des *Laemostenus elegans* Dej. und *cavicola* Schaum. (Münch. Koleopt. Zeitschr. I. 1903. p. 222—229.)

Miután a szerző az *Antisphodrus* alnem tarthatatlanságát kimutatja és *Pristonichus*-sal egyesíti, először a *Laemostenus elegans* Dej. nálunk elő nem forduló fajt és fajtáit tárgyalja, majd áttér a Krajnában, Istriában és Horvátországban előforduló *L. cavicola* Schaum-ra: Ez utóbbi fajt, mely Horvátországban a Samograd és Perusics melletti barlangokban fordul elő, horvát példányok alapján Hampe *Sphodrus exaratus*-nak nevezte el. Ezután tárgyalja részletesen szerző ennek e fajnak alakjait és meghatározásukra kulcsot állít össze. Az egyes alakok és termőhelyeik következők: *Laemostenus cavicola* Schaum forma typica (Krajna, Istria, Horvátország, Bosznia és a határos Dalmácia középső és északi része), *L. cavicola bosnicus* Reitt. (Bosnia centr. Kresevo), *L. cavicola Mülleri* n. subsp. (Dalmácia: Zarávechia, Dragovic), *L. cavicola Erberi* Schauf. (Lissa szigetének barlangjai), *L. cavicola Redteubcheri* Schauf. (Dél-Dalmácia), *L. cavicola modestus* Schauf. (Curzola sziget és Dél-Hercegovina) és *L. cavicola Aeacus* Mill. (Dalmácia: Narenta, Hercegovina). Csiki.

*

Daniel, Dr. Karl. Das Magdalis-Subgenus *Panus* Schönh. Versuch einer natürlichen Neugruppirung der Magdalis-Arten. (Münch. Koleopt. Zeitschr. I. 1903. p. 229—249.)

A *Magdalis* ormányos bogarak egyik alnemét a *Panus*-tanulmánya tárgyává téve, a szerző a *Magdalis* nemet a következő alnemekre osztja: *Panus* Schönh. *Panopsis* Dan., *Edo* Germ. *Magdalis* i. sp., *Magdalinus* (Germ.) Dan. és *Eumagdalis* Dan. Hazánkból a következő fajokat említi: *M. (Panus) exarata* H. Bris. (Budapest, Szlavonország, Bosznia, Travnik), *M. (P.) barbicornis* Latr. (Szegecd, Dalmácia: Castelnuovo), *M. (P.) mixta* Desbr. (Dalmácia), *M. (Panopsis) quercicola* Weise (Budapest, Kalocsa), *M. violacea* L. (Segesvár). *M. opaca* Reitt. (Mehádia, faunánkra új.) Csiki.

„ROVARTANI LAPOK“

Heft 5. Mai 1903.

S. 89. **L v. Aigner-Abafi: Josef Haberhauer.** (Biographie.)

Vor kurzem starb J. Haberhauer in Slivno (Bulgarien), einer der typischen Sammler der alten Zeit. Haberhauer wurde den 2. Februar 1828 in Rothmühl in Mähren geboren. Von Profession aus war er Fleischhauer und kam um den Militärdienst zu entgehen nach Ungarn, wo er aber 1848 als Károlyi-Husar den ungarischen Freiheitskrieg als Freiwilliger mitmachte. Im Jahre 1851 heirathete er die Tochter Ludmilla des bekannten Lepidopterologen Albert Kindermann, die selbst eine eifrige Sammlerin war und so ihren Gatten bald dazu bewegte sein Handwerk aufzugeben und sich mit dem Sammeln von Insekten und Insektenhandel zu befassen. Anfangs sammelten sie in der Umgebung von Budapest, 1853—54 bei Mehádia, 1855 bei Monor, Pilis, Irsa und Peszér, 1856 bei Mohács und später bei Pécs, wo sie 1858 *Cucullia formosa* entdeckten. Nachher wurden schon grössere Reisen geplant, 1861 reisten sie nach Slivno und sammelten im Balkan-Gebirge, wo auch nächstes Jahr gesammelt wurde. 1863 finden wir sie im Kaukasus, wo in Mingerlien und Grusien, 1854 bei Achatzieh, 1865 bei Elisabethpol und 1866 bei Hankyndan-Susa gesammelt wurde. Auf letzterem Orte verschied Haberhauers Frau am 13 April. Der Verlust der treuen Gattin und tüchtigen Reisegefährtin schreckte aber Haberhauer von weiteren Reisen nicht ab und so reiste er 1867 in Persien, 1868 finden wir ihn wieder im Transkaukasus von wo er nach Pécs in Ungarn zurückkehrte um seinen einzigen Sohn zu besuchen. Hier konnte er aber nicht lange aushalten, 1869 reiste er wieder nach Persien, nahm aber auch sein Sohn mit, hier sammelte er zuerst bei Astrabad, dan im Lendakur Gebirge und bei Hadsiabad. 1870 reiste er durch den Kaukasus nach dem Ural und im Herbst wieder nach Pécs um seinen Sohn ein Handwerk lernen zu lassen. 1871 sammelte er in Armenien und Grusien und entdeckte mehrere neue Arten, die durch G. Emich beschrieben wurden. Von diesem Zeitpunkt an sammelte und reiste Haberhauer nur im Auftrage von Händlern. 1872 sammelte Haberhauer im Taurus, 1873 im Balkan-Gebirge, 1874 wieder im Taurus, 1875 bei Szlivno, 1877 reiste er nach Siberien, 1878 sammelte er im Ala-Tau, 1880 im Taurus und Turkestan, 1881 bei Samarkand. Von hier kehrte Haberhauer nach Pécs zurück, liess seinen Sohn aber in Bokhara zurück und sandte ihn nach Tibet. Nachdem Haberhauer 1884 nochmals nach Turkestan und dem Kaukasus reiste, kehrte er von dort krank nach Pécs zurück und übersiedelte von da 1889 mit seiner zweiten Frau und Tochter endgiltig nach Slivno in Bulgarien, wo er ununterbrochen den Balkan durchforschte. Vor drei Jahren erlitt er einen Beinbruch, seit diesen Unfall verschlechterte sich seine Gesundheit fortwährend bis er am 6. September 1902 verschied.

S. 93. **Dr. F. Uhryk**: **Zunahme der ungarischen Lepidopteren-Fauna.** II. Verfasser zählt jene dalmatinischen Microlepidopteren auf, die bisher aus dem engeren Ungarn nicht bekannt waren und gibt auch deren Verbreitung an.

S. 97. **L. v. Aigner-Abafi**: **Ausflug in das Komitat Abauj-Torna.** II. Es werden die Gesammelten Lepidopteren aufgezählt, darunter *Cacoecia aeriferana* Hs. die für Ungarn neu ist.

S. 100. **E. Csiki**: **Die Cerambyciden Ungarns.** II. Fortsetzung der Bestimmungstabelle der in den Ländern der ungarischen Krone vorkommenden Bockkäfer. Es werden die Lepturinen begonnen. Verfasser fand in der Sammlung der Ungarischen National-Museum von *Oxymirus eursor* nicht nur Weibchen mit rothgelb und schwarz gestreiften Flügeldecken sondern auch ♂♂, ebenso ganz schwarze ♂♂ und ♀♀, trennt also letztere als *ab. noctis* L. von der Stammform ab.

Kleinere Mittheilungen.

S. 106. **Dr. S. Gorka** hielt in der Sitzung der Zoologischen Section der Naturw. Gesellschaft vom 6. März d. J. einen Vortrag „Über giftige Raupenhaare“ und kommt zu dem Resultat, dass diese nicht mechanisch sondern chemisch wirken. Nach Fabre soll der wirkende Stoff cantharidin sein; dieses konnte Gorka aber niemals nachweisen, sondern nur Ameisensäure und eine organische Basis.

S. 106. **S. Abonyi** sprach in obiger Sitzung „Über den Darmkanal von *Apis mellifica* K.“ hauptsächlich über die Resultate seiner histologischen Untersuchungen desselben.

S. 107. **L. v. Aigner-Abafi** beschreibt nach **W ü n s c h e r** die Zucht von *Acherontia Atropos* aus Eiern.

S. 108. Notiz über **E. W a s m a n n**'s Vergl. Studien über das Seelenleben der Ameisen etc.

Literatur.

S. 109. Publicationen von **Dr. Carl Graf Attems**, **Jos. Müller**, **L. Ganglbauer** und **Dr. K. Daniel**, besprochen von **E. Csiki**.

XXII. számú legújabb és több ezer
COLEOPTERA FAJT

tartalmazó árjegyzékem megjelent, s azt kívánatra postán
ingyen elküldöm.

Tavarnok u. 7. N.-Tapolcsány.

Kelecsényi Károly.

Coleoptera-kereskedés. Mint honunkban a legrégibb és legnagyobb rovarkereskedés tulajdonosa, ajánlom magángyűjtőknek, iskoláknak, gazdászoknak és erdészeknek 8000 hibátlanul meghatározott honi és külföldi fajból álló rovar-készletemet. Honi faunánk közönséges és leg ritkább fajai nagy számban, továbbá több száz exotikus faj. Iskolák részére gyűjteményeket olcsón állítok össze. Honi gyűjtőkkel szívesen lépek csereviszonyba.

Megkeresésre nyomtatott árjegyzéket ingyen és bérmentve küldök.

Német-Bogsn. (Krassó-Szörénymegye.)

Merkl Ede.

Magyarország madarai. *A hazai madárvilág megismerésének vezérfonala.* Irta: Dr. Madarász Gyula.

A munka díszes kiállításban, a szerző eredeti rajzaival, és színes táblákkal, quart formátumban, német kivonattal, a Magyar Nemzeti Múzeum kiadásában jelent meg és a „Rovartani Lapok” szerkesztősége útján is megrendelhető. Ára 40 kor.

CATALOG

DER

Lepidopteren des palaeartischen Faunengebietes.

Von

Dr. O. Staudinger und Dr. H. Rebel.

2 Theile in einen Band gebunden.

Preis 20 Kronen

Szerkesztőségünk útján is megrendelhető.

Entomologiai művek.

Általános. *A Magyar Birodalom Állatvilága.* (Fauna Regni Hungariae). III. kötet. Arthropoda. Kiadja a k. m. Természettudományi Társulása 35 kor., társulati tagoknak 20 kor. — *Kárpáti E.* Állatmuzeum, utasítás állatok kitömésére s eltartására, és csontvázak készítésére. ábrákkal 1 kor 40 fill. — *Bein K.* A kis rovargyűjtő. Utasítás a kiválóbb rovarok megismerésére és gyűjtésére 2 kor. — *Szekeres F. Ö.* A rovargyűjtő 1 kor. 60 fill. — *Lejtényi S.* Rovargyűjtő. Segédkönyv a középiskolai ifjuság számára, kötte 1 kor. — *Kriessch J.* A rovarok világa. 16 ábrával 80 fill. — *Kirándulók* zsebkönyve 70 rajzzal, kötte 3 kor. 50 fill. — *Dr. Lendl A.* Rövid útmutatás a természet aji gyűjtmények konzerválásához 80 fill. — *Dr. Daday J.* Rovartani műszóár 1 kor. 60 fill. — *Hoffer,* Praxis der Insektenkunde. 3 kor. — *Kolbe,* Einführung in die Kenntniss der Insekten 17 kor.

Hymenoptera. *Mocsáry S.* A magyar fauna fémdarazsai 2 kor. 40 fill. A magyar fauna másnéjű darazsai 2 táblával 1 kor. 20 fill. Adatok Magyarország fürkész darazsainak ismeretéhez I. 1 kor. 20 fill. Földünk fémdarazsajnak magánrajza 40 kor.

Lepidoptera. *Bein K.* A kis lepkegyűjtő. A lepkék ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *A. Aigner L.* A lepkészet története Magyarországon 3 kor. — *Aigner-Pivél-Urvik,* Magyarország lepkéinek jegyzéke 5 kor. — *Beige,* Schmetterlingsbuch 8. Aufl. 1300 Abb. auf 50 farb. Tafeln 25 kor 20 fill. — *Hofmann,* Die Gross-Schmetterlinge Europas 2. Aufl. 2000 Abb. auf 71 farb. Tafeln 30 kor. Die Raupen der Gross-Schmetterlinge Europas 1900 Abb. auf 50 Tafeln 30 kor.

Diptera. *Tömösváry Ö.* Egy tömegesen tenyésző légyfaj az Alsó-Duna mellékeiről 3 tábl. 60 fill. — *Kertész K.* Catalogus Tabanidarum orbis terrarum universi 6 kor.

Coleoptera. *Török P.* Bogár-határozó 2 kor. 80 fill. — *Bein K.* A kis bogárgyűjtő. A bogarak ismertetése és gyűjtése 2 kor. — *Calwer,* Käferbuch 5. Aufl. mit 48 color. Tafeln 24 kor. — *Seidlitz,* Fauna Transsylvanica 12 kor.

Hemiptera. *Dr. Horváth G.,* Adatok a hazai féllőpüek ismeretéhez 40 fill. A magyarországi Psyllidákról 40 fill. Az Eremocoris-fajok magánrajza. 2 tábl. 60 fill.

Orthoptera, Pseudoneuroptera és Neuroptera. *Pungur Gy.* A magyarországi tücsökfélék természetrajza 6 tábl. 5 kor. — *Kohaut R.* Magyarország szitakötő-féléi. 3 színes tábl. 2 kor. 60 fill.

Myriopoda. *Dr. Daday J.* A magyarországi Myriopodák magánrajza 4 táblával 4 kor.

Arachnoidea. *Dr. Chyzer K.* és *Kulczyński L.* Araneae Hungariae 3 kötet 24 kor. — *Herman Ö.,* Magyarország pókfaunája 3 kötet, csak a 2—3. kötet kapható 16 kor. — *Dr. Lendl A.* A pókok, különösen a kerekhálós pókok természetes osztályozása 1 kor. — *Karpeles L.* Adalék Magyarország atkafaunájához. 8 táblával 2 kor.

Crustacea: *Dr. Daday J.* A Magyarországon eddig talált szabadon élő evezőlábú rákok magánrajza. 4 tábl. 3 kor. A magyarországi Branchipus-fajok átnézete. 1 kor. A magyarországi Diaptomus-fajok átnézete 1 kor

Catalogus Endomychidarum.

Conscript

Ernestus Csiki.

A Museo Nationali Hungarico editus. Budapestini 1901.

Ára 3 korona.

E művek szerkesztőségünk útján is megrendelhetők.

Schmidl Sándor könyvnyomdája Budapest, VI., Szerecsen-u 6.

ENT

Kot. 10 fuzet 5
1903: maj.

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES

3 9088 01427 0441